

УДК 378.147.001./57«313»/330(477+438)

Загородня А. А.

Міжрегіональна академія управління персоналом, Київ

МОДЕЛІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ ТА РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті розкрито сутність феномену «модель освіти». Виявлено особливості функціонування університетської системи освіти. Охарактеризовано основні постулати теорії розвивального навчання. Визначено провідну ідею традиційно (класичної) моделі освіти (Гумбольдтівської ідеї класичного університету). Наведено основні принципи діяльності вищого навчального закладу відносно означеної моделі. Проаналізовано особливості організації процесу навчання згідно з положеннями раціоналістичної, феноменологічної, інституціональної, паралельної, інтегрованої моделей освіти. Розкрито властивості наочності, визначеності, об'єктивності, як провідних принципів моделювання системи освіти в українських вищих навчальних закладах. Окреслено значення принципів наукової концептуальної діяльності, цінностей та цільової спрямованості, прогностичності та активності, особистісно-орієнтованого підходу, ситуаційного та оптимізаційного підходів щодо створення моделей професійної підготовки фахівців економічної галузі відносно наукових підходів польських дослідників. Представлено інформацію щодо спільних та відмінних характеристик моделей навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Республіки Польща.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, модель освіти, принципи моделювання, фахівці економічної галузі.

Загородня А. А.

Межрегиональная академия управления персоналом, Киев

МОДЕЛИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УКРАИНЕ И РЕСПУБЛИКЕ ПОЛЬША

В статье раскрыта сущность феномена «модель образования». Выявлены особенности функционирования университетской системы образования. Охарактеризованы основные постулаты теории развивающего обучения. Определены ведущую идею традиционно (классической) модели образования (Гумбольдтовской идеи классического университета). Приведены основные принципы деятельности высшего учебного заведения относительно указанной модели. Проанализированы особенности организации процесса обучения в соответствии с положениями рационалистической, феноменологической, институциональной, параллельной, интегрированной модели образования. Раскрыты свойства наглядности, определенности, объективности, как ведущих принципов моделирования системы образования в украинских высших учебных заведениях. Определены значения принципов научной концептуальной деятельности, ценностей и целевой направленности, прогнозируемости и активности, личностно-ориентированного подхода, ситуационного и оптимизационного подходов к созданию моделей профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в отношении научных подходов польских исследователей. Представлена информация относительно общих и отличительных характеристик моделей обучения специалистов экономической отрасли в высших учебных заведениях Украины и Республики Польша.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, модель образования, принципы моделирования, специалисты экономической области.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. В сучасних умовах євроінтеграції, інновацій та глобалізаційних процесів важливим аспектом у професійній підготовці майбутніх фахівців економічної галузі стають правильно обрані моделі навчання, адже саме вони є запорукою ефективності та якості вищої освіти. Спільною ознакою у професійній підготовці майбутніх фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Республіки Польщі є те, що жоден із навчальних закладів, не дотримується єдино визнаної моделі професійної підготовки фахівців економічної галузі. Вважаємо за доцільне звернути увагу на ті моделі освіти, структурні компоненти яких використовуються адміністрацією та науково-педагогічними працівниками у контексті організації освітнього процесу.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Проблеми вибору моделей навчання майбутніх фахівців економічної галузі України та Республіки Польща присвячені праці багатьох науковців, зокрема О. Антонової, М. Артюшиної, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, Л. Заглинської, Л. Капченко, Р. Костенко, Н. Кошелевої, О. Лукомської, О. Пашенко, Н. Сидорчук, С. Сисоєвої, О. Спіріної, Н. Якси, М. Jakowickai, J. Klimek, J. Nikolajewata ін.

Університетська система освіти відноситься за структурами державної влади до самостійної галузі народного господарства з жорстким визначенням цілей та змісту освіти [8, с.150]. Навчальні заклади підкоряються розпорядженням та вказівкам державної влади, а їх діяльність контролюються адміністративними або спеціальними органами влади.

Одними з найбільш поширених моделей навчання в умовах сучасності є наступні. Модель розвиваючого навчання – базується на основі теоретичних положень теорії розвивального навчання, запропонованих та обґрунтованих Л. Виготським, В. Давидовим, Д. Ельконіним, В. Рубцовим та іншими науковцями. Дана модель передбачає організацію освіти в контексті соціокультурної когнітивної теорії, яка виокремлює важливість культури та мови для соціального зростання особистості (Л. Виготський)[4, с. 87]. Вона дозволяє гнучко враховувати мінливі умови, які визначатимуть особливості навчання та життєдіяльності молодого покоління (представників різних верств населення) з урахуванням соціально-економічного становища сім'ї, регіону тощо.

Традиційна (класична) модель освіти, або – Гумбольдтівська ідея класичного університету. Провідна ідея такої моделі освіти – необхідність демонстрування самого процесу здобуття нового знання і навчання студентів. При цьому, до уваги повинні братися фундаментальні закони науки, на яких ґрунтується власна пізнавальна діяльність кожної особистості. У центрі освіти має бути безпосередня участь студентів у наукових дослідженнях. Ця модель передбачає наявність академічної волі при одночасній відповідальності перед потребами держави й суспільства [2, с. 30]. Основними принципами діяльності вищих навчальних закладів, згідно означеної моделі, є широка (інколи повна) автономність (при цьому зберігається державне фінансування на достатньому рівні) та самоуправління кафедр у виборі напрямів досліджень.

Організація системи освіти згідно положень раціоналістичної моделі освіти (П. Блум, Р. Ганьє, Б. Скіннер) передбачає таку її організацію, яка, насамперед, забезпечує засвоєння знань, умінь та навичок, а також практичне пристосування молодого покоління до умов існуючого суспільства. У контексті цієї моделі акцентується увага на високоякісну універсальну підготовку, глибоку спеціалізацію в сфері майбутньої професійної діяльності, готовність до творчого засвоєння та розробки перспективних технологій [7, с. 307]. Раціоналістична модель освіти передбачає передачу-засвоєння тільки тих культурних цінностей, які сприятимуть адекватній адаптації молодій людині до існуючих суспільних структур.

Феноменологічна модель освіти (А. Комбс, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.) спрямована на індивідуальні особливості кожного учасника педагогічної взаємодії, особистісну позицію викладача та студента у такій взаємодії, а також здатність студента до самоактуалізації та творчого підходу до різних навчальних і життєвих ситуацій.

Як стверджує Н. Бочкарьова, феноменологічна модель освіти сприяє створенню умов для самовираження особистості, що досягається шляхом згладжування різниці між «Я-ідеальним» та «Я-реальним» за певних психологічних обставин. Якщо кожній людині притаманні дві головні потреби: позитивне ставлення інших та самоповага, то умовою здорового розвитку дитини є відсутність протиріччя між уявленням про те, як до нього ставляться інші – «Я-ідеальним», та дійсним рівнем любові – «Я-реальним». Змінити поведінку людини можливо, лише зрозумівши та прийнявши її почуття. Тим самим педагог допомагає особистості звільнити свої почуття, усвідомити свою поведінку та розпочати конкретні кроки до її змінювання [1].

Згідно з положеннями не інституціональної моделі освіти (Л. Бернар, П. Гудман, Ж. Гудлед, І. Ілліч та ін.), освіта організовується поза соціальними інституціями (школи, вищі навчальні заклади тощо). Ця модель включає освіту «на природі», за допомогою Інтернет-технологій, в умовах «відкритих шкіл», дистанційне навчання тощо [3, с. 24].

Також дослідники виокремлюють наступні моделі професійної підготовки фахівців економічного профілю: паралельну, інтегровану та послідовну. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічного профілю в Україні здійснюється за найпоширенішою – паралельною моделлю підготовки.

Паралельна модель побудована за принципом паралельності вивчення усіх складових навчальної програми впродовж усього терміну підготовки майбутнього фахівця в умовах вищого начального закладу [3].

Відповідно до інтегрованої моделі вивчення складових навчальної програми здійснюється як одночасно, так і у взаємозв'язку одна з одною загалом на професійно доцільних темах та через інтеграцію теорії з практикою (Республіка Польща).

Послідовна модель передбачає вивчення дисциплін нормативного та професійно-зорієнтованого циклів на першому етапі навчання, а вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу та проходження різних видів практики - на другому, завершальному етапі (найбільш поширеним варіантом послідовної моделі вважається «цюріхська модель») [1].

Аналіз найбільш типових моделей освіти дає можливість констатувати, що моделі підготовки майбутніх фахівців економічної галузі повинні вирізнятися прогностичністю, що передбачає врахування сучасних, існуючих потреб суспільства, прогнозувати його майбутні потреби щодо перспективи у підготовці нової генерації фахівців економічної галузі.

Українські дослідники визначальними принципами моделювання систем освіти вважають наступні: наочність, визначеність, об'єктивність. Зазначені принципи моделювання, на їх думку, можуть визначати типи та функції моделей.

Властивості принципу наочності В. Павелко ототожнює з тлумаченням змісту понять «моделі», «моделювання», що дозволяє поєднувати традиційне і сучасне трактування змісту принципу наочності. Саме ця ознака дала можливість встановити зв'язок між принципом наочності й моделюванням. Використовуючи у процесі навчання різний наочний матеріал, педагог звертає увагу не лише на їх зовнішні, видимі сторони, ознаки, що забезпечує створення образного уявлення, але й на зв'язки, закономірності. Викладач свідомо виділяє певну сторону, властивість об'єкта (його копії), явища, які у даний момент формують (реорганізують) навчальний інтерес відповідно до конкретно поставленого завдання. Водночас реальні предмети не є предметами засвоєння, а лише засобом засвоєння відповідних знань, засобом матеріалізації, тому об'єктом засвоєння не є їх власні характеристики [6, с. 28-29]. У зв'язку з цим принцип наочності на сучасному етапі потрібно розуміти як необхідність систематичного використання у навчальному процесі наочного матеріалу - моделей, які чуттєво сприймаються і сприяють утворенню відповідного образу в суб'єктів процесу навчання.

Під час побудови моделі визначальну роль відіграє дотримання принципу визначеності щодо побудови моделі освіти, який зазначає необхідність врахування змінних величин у моделюванні, їх агрегування (укрупнення економічних показників через об'єднання їх в єдину групу) та деталізації. Також принцип визначеності передбачає наявність вхідної інформації, які змінні можна змінювати, а які змінні не піддаються впливу з боку керівного органу. Вхідною інформацією можуть слугувати обсяги ресурсів, завдання з випуску продукції, нормативні показники тощо. Керовані змінні підлягають вибору в процесі експерименту. Такими змінними можуть бути обсяги продукції, інтенсивність технологій, напрями та обсяги капіталовкладень, розміри кредиту та інше, які забезпечують максимальну ефективність функціонування економічного об'єкта чи оптимальну траєкторію розвитку ситуації.

Об'єктивність, як принцип моделювання, вимагає аналітичного підходу до визначення завдань, змісту, технології та часу, необхідного для їх здійснення, на основі професійного прогностичного уявлення про наступну діяльність викладацького та студентського колективів з урахуванням їх реальних можливостей, а також стану матеріально-технічної, фінансово-господарської бази закладу, умов його функціонування [6]. Головна ідея цього положення - моделювання тільки того, що потрібно та може бути зроблене для досягнення мети і завдань, визначених у тому або іншому плані роботи.

Польські дослідники стверджують, що створення моделей навчання фахівців економічної галузі повинно ґрунтуватися на таких принципах: наукової концептуальної доцільності; цінностей та цільової спрямованості; прогностичності та активності; особистісно-орієнтованого підходу; ситуаційного та оптимізаційного підходів [9].

Принцип наукової концептуальної доцільності - це сукупність ідей (специфічних методів певної науки), що виступають основою для розв'язання конкретної дослідницької проблеми. Даний принцип включає наукові концепції, які використовує конкретний дослідник. Принцип наукової концептуальної доцільності у створенні моделі навчання потребує використання загальноновизнаних концепцій провідних вчених у певній галузі науки, а також тих дослідників, досягнення яких є загальноновизнаними. У даному контексті визначають такі напрями реалізації означеного принципу:

- вивчення наукових праць відомих учених, які застосовували загальнонаукову методологію для вивчення конкретної галузі науки;
- узагальнення ідей науковців, які безпосередньо вивчали дану проблему;
- проведення досліджень специфічних підходів для вирішення цієї проблеми професіоналами-практиками, які не лише розробили, а й реалізували на практиці свої ідеї;
- аналіз концепцій наукової і практичної діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних учених і практиків [8].

Принцип цінностей та цільової спрямованості передбачає визначення цільової функції соціально-економічного потенціалу та забезпечення конкретних ресурсів економічного зростання. В межах першого підходу вимірниками ресурсів економічного зростання є показники, що відображають зміну цінності компанії для інвесторів. Другий підхід вимагає багатокритеріальної системи оцінки ресурсів економічного зростання для зацікавлених осіб.

Основний спосіб вирішення проблеми цільової спрямованості економічного зростання - це розвиток соціально-економічного потенціалу суб'єктів господарювання, з орієнтацією на принципи, форми та методи забезпечення соціально-етичної поведінки в управлінні бізнесом. Професійно-зорієнтованими цінностями та складовими соціально-економічного потенціалу є: корпоративна етика та корпоративна соціальна політика відносно суспільства; політика у сфері охорони навколишнього середовища; принципи та підходи до функціонування соціальної сфери підприємства; питання дотримання прав людини у відношеннях з працівниками фірми, споживачами і громадськістю [2].

Принцип прогностичності та активності означає не тільки відстеження поточного стану процесу навчання на заданому часовому проміжку, а й прогнозування подальших тенденцій його розвитку, внесення відповідних коректив, що створює передумови вдосконалення процесу навчання [5, с. 158].

Виокремлюють два напрями використання принципу активності при визначенні складових індивідуального ресурсу професійного розвитку.

Перший напрям пов'язаний з використанням результатів визначення індивідуального ресурсу професійного розвитку (ІРПР). Дані про психологічні особливості як конкретної людини, так і сукупності членів даного професійного співтовариства, отримані при вивченні ІРПР, можуть і повинні бути використані при вирішенні інших завдань психологічного забезпечення професійної діяльності. Дані, що розкривають психологічний потенціал людини, її можливості та обмеження, є вихідною інформацією для інженерно-психологічного та ергономічного забезпечення створення нових засобів професійної діяльності, засобів і способів підготовки професіоналів.

Другий напрям принципу активності пов'язано з тим, що для ефективного використання наявного у людини потенціалу необхідно залучати всю сукупність заходів щодо психологічного забезпечення професійної діяльності, що дозволяють розвивати професійно важливі якості та функції людини, підвищувати її резервні можливості, компенсувати ті чи інші обмеження і т.д. Активність заходів щодо визначення ІРПР полягає також в тому, що їх проведення не обмежується констатацією «діагнозу» або «прогнозу», а використовується для корекції професійних планів людини [3, с. 9-11].

Принцип особистісно-орієнтованого підходу спрямований, насамперед, на особистість, її духовний світ, індивідуальні потенційні можливості. Освітній процес, який будується на засадах особистісно-орієнтованого підходу, передбачає формування у студентів таких освітніх категорій як освіченість (сукупність знань, умінь, індивідуальних здібностей, що є важливим засобом розвитку духовних й інтелектуальних сил студента та основною метою сучасної освіти) та навченість, яка через оволодіння змістом освіти забезпечує соціальну та професійну адаптацію в суспільстві [3, с.27-28].

ВИСНОВКИ. Отже, порівняльний аналіз моделей навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Республіки Польща, дає можливість констатувати, що навчання фахівців економічної галузі не здійснюється в межах єдиної, чітко визначеної структурованої моделі, а залежить від багатьох чинників, серед яких: рівень сформованості професійних компетенцій викладачів; матеріально-технічні, науково-методичні, академічні можливості навчального закладу; рівень працевлаштування випускників вишу. Вибір моделей навчання в українських вищих навчальних закладах часто зумовлений особистісними можливостями керівника наукової групи (кафедри, структурного підрозділу), натомість вибір моделі професійної підготовки у вищих навчальних закладах Республіки Польща залежить від концепції діяльності навчального закладу в цілому, його науково-технічних, теоретико-методичних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочкарьова Н. С. Філософія освіти Карла Роджерса / Н. С. Бочкарьова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Vochkaryova_Rogers.htm
2. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих навчальних закладів у Берліні // Ідея Університету: Антологія. – Львів : Літопис, 2002. – С. 25 – 33.
3. Дубасенюк О. А. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки та здобутки // Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : монографія / Авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька,

Н. Г. Сидорчук, О. М. Спірін, Н. В. Якса та ін. ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 8 – 29.

4. Лефрансуа Ги. Прикладная педагогическая психология / Ги. Лефрансуа. – СПб: прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. – 416 с.

5. Макаренко І. Є. Принципи організації моніторингу якості процесу навчання у загальноосвітніх навчальних закладах / І. Є. Макаренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 27. – 2011. – С. 153 – 159.

6. Павелко В. В. Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності та моделювання / В. В. Павелко. – Дис. на здоб. наукового ступеня канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.09 - Теорія навчання. – Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2009. – 162 с.

7. Реан А. А. Психологія і педагогіка / А. А. Реан, Н. В. Бодровская, С. И. Розум. – СПб.: Питер, 2008. - 432 с.

8. Hellman, J., Seize the state, seize the day: state capture, corruption and influence in transition / J. Hellman, G. Jones, D. Kaufmann // World Bank policy research. Working paper. – 2000. – № 2444.

9. Organizacja systemu edukacji w Polsce 2009/2010. – Komisja Europejska: Eurybase, 2010. – 340 s.

Zagorodnya A.

Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

MODELS OF TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF THE ECONOMIC BRANCH IN UKRAINE AND REPUBLIC OF POLAND

In the study the essence of the phenomenon "model of education" is revealed. The features of functioning of the university system of education are revealed. The main postulates of the theory of developmental learning are characterized. The leading ideas of the traditional (classical) model of education (Humboldt's idea of the classical university) are defined. The main principles of the activity of the higher educational institution concerning this model are given. The features of the organization of the learning process are analyzed in accordance with the provisions of the rationalistic, phenomenological, institutional, parallel, integrated model of education. The properties of visibility, certainty, objectivity, as the leading principles of modeling the education system in Ukrainian higher educational institutions are revealed. The values of the principles of scientific conceptual activity, values and target orientation, predictability and activity, a person-oriented approach, situational and optimization approaches to creating models for professional training of economic branch specialists in relation to the scientific approaches of Polish researchers are determined. Information is presented on the general and distinctive characteristics of models for training specialists in the economic branch in higher educational institutions of Ukraine and the Republic of Poland.

Key words: higher educational institution, model of education, modeling principles, specialists in the economic field.

REFERENCES

1. Bochkarova, N.S., *Filosofia osvity Karla Rodzhersa*, available at: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Bochkaryova_Rogers.htm (accessed 02.09.2017). [in Ukrainian]

2. Humboldt, V. (2002), *Pro vnutrishniu ta zovnishniu orhanizatsiiu vyshchychkh navchalnykh zakladiv u Berlini*, Ideia Universytetu: Antolohiia, pp. 25-33[in Ukrainian]

3. Dubaseniuk, O.A. (2008), *Kontseptualni modeli pedahohichnoi osvity: naukovy poshuky ta zdobutky*, Profesiino-pedahohichna osvita: suchasni kontseptualni modeli ta tendentsii rozvytku: Monohrafiia, Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian]
4. Lefransua, Gi. (2005), *Prikladnaja pedagogicheskaja psihologija*, prajm-EVROZNAK Sant-Petersberg. [in Russian]
5. Makarenko, I.Ie. (2011), *Pryntsypy orhanizatsii monitorynhu yakosti protsesu navchannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh*, Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova: Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy, Vyp. 27, pp. 153-159. [in Ukrainian]
6. Pavelko, V.V. (2009), *Formuvannia znan i umin molodshykh shkolariv u protsesi navchannia zasobamy naochnosti ta modeliuvannia*, Kand. ped. Instytut pedahohiky APN Ukrainy, Kyiv. [in Ukrainian]
7. Rean, A.A. (2008), *Psykhologhyia y pedahohika*, Pyter, Sant-Petersberg. [in Ukrainian]
8. Hellman, J. (2000), *Seize the state, seize the day: state capture, corruption and influence in transition*. World Bank policy research. Working paper. 2444.
9. Komisja Europejska: Eurybase, (2010), *Organizacja systemu edukacji w Polsce 2009/2010*. [in Polish]

Загородня Алла Анатоліївна,

к.пед.н, доцент,
професор кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом,
Міжрегіональної академії управління персоналом,
вул. Фрометівська, 2, м. Київ
Київської обл., Україна, 03039.
Тел. +38 (093) 854-25-92.
E-mail: z_alla@i.ua

Zagorodnya Alla Anatoliivna,

Cand.Sc. (Pedagogics), Associate Professor,
Associate Professor of Professional Education
And Educational Institution Management
Department,
Interregional Academy of Personnel
Management,
vul. Frometivska,2, Kyiv, Kyiv Region,
Ukraine, 03039.
Tel. +38 (093) 854-25-92.
E-mail:z_alla@i.ua

Стаття надійшла 15.09.2017